

Maja Ilich

NEKAJ O MODI V SLOVENSKEM ČASOPISJU NA PRELOMU STOLETJA (1895 - 1915)

Modo na prelomu stoletja (1895-1915) je spremljal nov odnos do oblačenja. V svetu je čedalje bolj prevladovalo spoznanje o zdravem in udobnem ženskem oblačilu, ki naj dokončno opusti toliko stoletij veljavni in nezdravi steznik. V Evropi so ustanavljali zveze in društva, ki so se zavzemala za zdravo žensko telo. Toda poslavljanje od tega oblačilnega kosa je trajalo vse do prve svetovne vojne. V bistvu bi lahko rekli, da se je reformirana ženska obleka okoli leta 1900 postopoma že uveljavila, hkrati z njo pa je bila v modi obleka, ki je s svojo značilno S linijo in steznikom nadaljevala tradicijo 19. stoletja. Z značilno modno linijo 'vitko in zleknjeno' telo, kjer so bili boki in trebuh popolnoma utesnjeni.

Ženski korzet, 1902

izpolnili s čipkastim vložkom. Poleg čipk so obleke krasile še najrazličnejše vezenine in tkane aplikacije, pogosti so bili pliseji, monogrami itn. Prijubljene so bile žive, intenzivne barve - vijolična, zelena, modra, rdeča - moderni pa so bili tudi nežni, pastelni toni.

Vidnejši korak k svobodnejši in bolj praktični modi je bil storjen, ko so stopile v veljavo dvodelne obleke. Kasneje so se v skladu z reformiranjem uveljavili tudi ženski kostimi in z njimi bluze, se pravi dnevno oblačilo, ki si je poleg oblek za slovesnosti in večerne ure izbojevalo trdno mesto v ženski garderobi. Ideal bluze je obstajal v tem, da so že tako pogosto prozorno bluzo zgoraj globoko izrezali in ta izrez

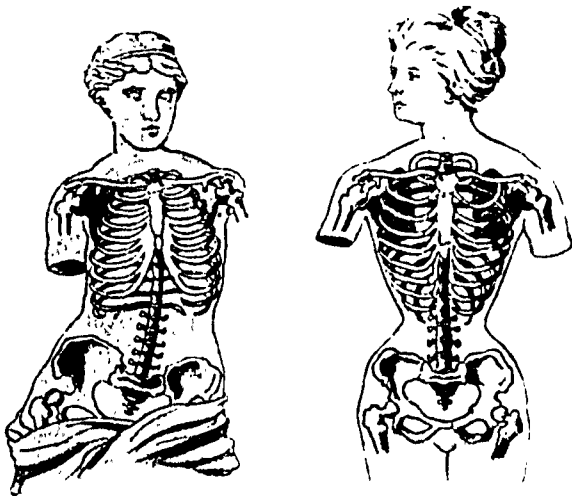
Dvodelna obleka, 1903

Cilj zgornje obleke je zapeljevanje nasplošno, zapeljevanje s perilom pa je predvsem zapeljevanje posameznika in spodbuda izbranemu partnerju. Tu so poklicali na pomoč vso razpoložljivo fantazijo: čipke, vezenine, trakove, pentlje, prozoren batist, svetleči saten, rafinirane barvne kontraste itn. Perilo je bilo tako mnogovrstno, da vseh teh oblik in barv ni mogoče opisati v vseh podrobnostih. Zadovoljiti se moramo z opisom značilnih lastnosti. Naj navedem samo nogavice kožne barve, ki so jih ženske nosile s podvezicami, in šelesteča spodnja krila v čudovitih barvnih kontrastih.

Znanilec reformirane obleke je bil tudi ženski klobuk, sprva majhen, nato čedalje večji in poln okrasja. Na njem ni manjkalo perja, okrasnih igel, cvetličnih aranžmajev itn. Drugi modni dodatki so bili: rokavice, čipkasti sončniki, pahljače, mufi in veliko nakita. Čevlji so bili visoki do gležnjev ali nizki s sponko.

Proti vsaki modi se je v vsakem času bojeval načelen boj. In najbolj načelno se je to zgodilo ob koncu 19. stoletja z nasprotovanjem ženski modi, ki je telo oblikovala s steznikom. Kritike so uteme-

ljevali z zakoni lepote in predvsem z dejstvom, da je nošenje steznika zdravstveno škodljivo za žensko telo. Zgovoren primer svarila zdravnikov pred to noro modo so bili razni članki v časopisih ali pa denimo knjiga z naslovom *Die gesundheit* iz leta 1890. Tu piše: "Slabih strani steznika nika- kor ne gre podcenjevati. Steznik je namreč ovira pri gibanju trupa in gibanju sploh. S svojimi kostmi daje steznik mlademu telesu oporo, ki pa postaja sčasoma škodljiva. Hrbtne mišice, to se pravi mišice ob hrbtenici, se odvadajo prvotne vloge, pokončne držijo telesa. Zaostajajo v svojem razvoju in zakrnijo kot vsaka mišica, ki je premalo v uporabi. S stalnim pritiskom na prsni koš je ovirana pravilna rast kosti. Tako pride z nošenjem korzeta do deformacije prsnega koša, čeprav je njegov namen olepšati postavo. Nadalje utesnjuje in onemogoča normalno delovanje notranjih organov, to pa povzroča bolečine v spodnjem delu trebuha in hrbtu. Vse to vpliva tudi na razpoloženje..."¹

Deformacija skeleta in notranjih organov zaradi nošenja korzeta

In vendar vsi ti dokazi niso našli pravega odmeva pri večini žensk, tako da so bili skoraj vsi reformatorji ženskega oblačenja poraženi. Vendar so bili za to nespamet ženskega spola krivi tudi reformatorji sami, saj so uvideli eno stran, niso pa našli druge poti. Z drugimi besedami, niso razumeli, kaj je glavni vzrok, da ženske prestajajo vsa bremena in muke modnega oblačenja: vzrok je bila namreč logika, sicer ne idealnega, ampak neizogibnega konkurenčnega boja za moža.² Toda, ker so tudi reformirani kostim izdelovali le

počasi, prav tako pikantno kot vsako drugo modo, je tudi ta postal končno v osnovi tako nespamet in škodljiv kakor od njega kritizirana moda.

Moška moda se je na prelomu stoletja spreminjala mnogo bolj neopazno kot ženska in je v bistvu ostajala zvesta tradiciji iz 19. stoletja, to je sukniču, telovniku in dolgim hlačam. Sprva je prevladovala temna barva oblek, črna ali rjava, pozneje vzorčasto blago. Vse bolj pa se je tudi v moški garderobi uveljavljala športna obleka. Frak je še naprej ostal obvezno oblačilo za slovesnosti, pridružil se mu je še smoking. Klobuk je najprej varoval trdo obliko cilindra in polcilindra, v modo pa so prihajali tudi mehki klobuki in poletni slamniki, t. i. girardiji. To je bil tudi čas, ko so se še pojavljali visoki trdi ovratniki in manšete. Moški modni dodatki so bili kravate, šali, gamaše, sprehajalne palice in vrsta drobnarij.

Oblačilna moda v časopisju na Slovenskem

Da na Slovenskem nismo zaostajali s seznanjenostjo z modnimi novostmi, ki so se porajale v srednji Evropi, so veliko prispevali časopisi oblačilne mode. V 19. stoletju skorajda ne zasledimo države, ki ne bi imela vsaj enega modnega časopisa. S tem se lahko pohvalimo tudi pri nas, saj je v Ljubljani, sicer nekoliko pozno, leta 1895 začel izhajati *Ilustrovani modni list*, ki pa žal ni ohranjen.

Predhodnik modnega časopisa je bil t. i. "modni list" oziroma ročno barvani bakrorez iz XVIII. in zgodnjega XIX. stoletja. Najpogosteje ga srečujemo kot prilogo k posameznim leposlovnim delom ali časopisom, ki so prinašali novice s področja gledališča, književnosti ali umetnosti. Od druge polovice XIX. stoletja se je modni list povsem spremenil. Najprej se je spremenil in povečal njegov format, v začetku je bil še koloriran, vse pogosteje pa črno-bel. To je bil tudi čas, ko so začeli izhajati samostojni modni časopisi, nekateri letno, drugi celo mesečno. Te so poleg ilustracij bogatili še napotki, namenjeni gospodinjam, ljubiteljem ročnih del, šiviljam in krojačem. Število bralcev je postopoma naraščalo, prek časopisov so se ljudje lahko seznanjali s svežimi modnimi novicami in so, drugače kot leta pred tem, sle-

¹ *Die Gesundheit, ihre Erhaltung, ihre Störungen, ihre Wiederherstellung, II. Band, Union Deutsche Verlagsgesellschaft, Stuttgart, 1890, str. 20-23.*

² *Eduard Fuchs, Illustrierte Sittengeschichte, Band 5: Das bürgerlicher Zeitalter, Teil II., Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1985, str. 172.*

Ženska obleka, konec 19. stoletja

dili aktualnim in ne več zastarelim modnim napotkom. Moda je bila dosegljiva vsakomur, obvladati je bilo treba le nekaj krojaškega ali šiviljskega znanja in že si si lahko ukrojil sodobno obleko.³

V 90. letih zasledimo v modnih časopisih tudi reklamne oglase, ki so priporočali kozmetična in razna druga lepotilna sredstva, perilo, steznike, obutev in vrsto drugih za današnje čase tudi prav smešnih modnih aktualnosti. To je čas, ko se pojavljajo tudi specializirane trgovine, trgovske hiše, v katerih je mogoče kupiti vse, od šivanke do zelo dragih in kakovostnih vrst blaga. Te trgovine so počasi prešle na konfekcijsko izdelavo, kupcem so ponujale blago s posebej natisnjenimi katalogi, skratka idej in možnosti, obleči se poceni in kljub temu nekonvencionalno, res ni manjkalo. Vendar so mnogi bogatejši sloji tak način oblačenja odklanjali. Še z večjo gorečnostjo kot dotlej so prisegali na zamudno in drago ročno šivanje v izbranih modnih salonih. Nekaj podobnega velja tudi danes.

³ Andreja Vrtšar, *Sinteza, Revija za likovno kulturo*, 58-60, Ljubljana, 1982, str. 177.

Med popularne tuje modne časopise s konca 19. stoletja sodijo: *Wiener Mode*, *Die Modenwelt*, *Le Lion*, *Le Progres*, *Mode aus Haus*, *Allgemeine Moden Zeitung*, *Zeitung für die Elegante Welt*.⁴ Kot rečeno, je pri nas prvi modni časopis – *Ilustrovani modni list* – začel izhajati leta 1895, naslednji pa šele po prvi svetovni vojni, leta 1921, z naslovom *Vesna, Ilustrovana kulturna in modna revija*. V njem je bil opazen premik v tisto smer, ki so jo tuji modni časopisi prehodili že v drugi polovici 19. stoletja. Izostala pa je nekdanja predpisana sramežljivost in to je imelo za posledico uvajanje modnih rubrik z množično izpostavo ženskih teles.

Treba pa je seveda omeniti še drugo žensko časopisje na prelomu stoletja, ki se je tako ali drugače dotikalo tematike mode. Če gledamo kronološko, je leta 1897 začela izhajati *Slovenka*, od leta 1905 *Slovenska gospodinja*, od 1910 *Naša gospodinja* in od 1912 *Slovenska žena*.

Slovenka

Slovenka, Glasilo slovenskega ženstva, je izhajala v Trstu od 1897 do 1902 kot štirinajstdnevna priloga časopisa *Edinost*. Dolgo je veljala za najbolj napreden ženski list, saj je za razliko od drugih družinskih časopisov poročala tudi o ženskem družbenem delovanju, o zahtevah in uspehih žensk na domačih tleh in po svetu. Poleg pesmi, črtic, odlomkov iz raznih romanov ter vsakdanjih uporabnih nasvetov je *Slovenka* prinašala tudi članke, ki nam povedo marsikaj o takratnem odnosu do mode in o oblačilih na splošno. Januarja 1897 v članku z naslovom *Moda in strokoznansvo* med drugim piše: "Da je tudi kakovost in razlika pri oblačilih, nošnji ali modi jako sigurno merilo občega blagostanja nekega naroda. In da če upoštevamo dejstvo, da rabi človeštvo v obče le troje sredstev ki zadoščajo materialnim potrebam življenja, – hrano, obleko in stanovanje, – pokaže se nam precej, kako važno življenjsko sredstvo obseza naš predmet ..." Nato še malo potarna: "A če so drugi narodi poskušali prilagoditi se premenjenim razmeram s podvojenimi naporji, zaostali smo pri nas, ker nimamo v pospeševanje napredka pri teh strokah nikacih sredstev, in ker nam manjkajo celo pojmi, da bi bilo vredno baviti se s tacimi vsakdanjimi vprašanji." In še za napotek: "Kdor nima pravih pojmov o važnosti oblačilnih strok na narodno gospodarstvene odnošaje, ta naj blagovoli pregledati le nemško strokovno in

⁴ Nekaj izvodov hrani Pokrajinski muzej v Mariboru.

modno literaturo in videl bode, da so vse druge stroke, ki se tudi obravnavajo na literarnem potu, pravi prilikovci v primeri z modnimi strokami ...”⁵ V naslednji številki M. Kunc nadaljuje: “... Da prevladuje pri nas še mnenje in zastareli nazori: da razširjenje strokoznanstvih ved, kakor tudi modnih listov pospešuje gizdavost in potratnost! ...” Z ogorčenjem tudi ugotavlja: “Naši trgi pa se čedalje bolj preplavljajo z izdelki, ki niso izvršek domačih rok. Da svote, ki se izdajajo pri nas za tuje delo in izdelke, počenši od navadnega perila do najdražjih vrhnih oblačil, gredo leto za letom v večji meri izven naše dežele. Te svote znašajo stotisoče narodnega premoženja ... in če še o pravem času se kaj ne ukrene, postane naš narod popolnoma poslužen tuji industriji. Ni še dolgo kar so nastale omenjene razmere. Pred dvajsetimi leti še, naročevalo in dobilo je naše ženstvo vse kar prištevamo oblačilnim strokam, – doma, – ali na deželi!”⁶

Če se v prvi številki *Slovenke* M. Kunc pritožuje nad slabim stanjem strokoznanstva pri nas, v drugi piše o slabem stanju domače obrti in industrije na tem področju, ga v tretji skrbi identiteta oziroma samostojnost v modnih nazorih. Če že poznamo francosko in angleško modo in če na Dunaju poskušajo ustvariti dunajsko modo, zakaj jih ne bi vzeli Slovenci za zgled, če smo že tako dobri posnemovalci? Nato pa še zapiše: “Nemški modni list ima mej Slovenkami mnogoštevilnih naročnic, verjetno je, da jih je skoro toliko, da bi lahko vzdrževale slovenski modni list, ko bi jim tak zaščal.”⁷

Nekoliko drugačnega mnenja je bila Danica, ki je februarški številki *Slovenke* objavila članek z naslovom *Modne zmote*. Spotaknila se je ob damске klobuke, ki so bili takrat v modi: “Zdaj mi pa prav odkritosrčno povejte, drage bralke, če so ta ptičja gnezda na glavah naših dam res okusna in lepa. Tu čepi mali nežni kolibri, tam se šopiri krasna rajčica, z onega klobuka vihra valovito nojevo perje. Prav lepa zbirka, res, bi to bila za ptičji razpredelek kaknega muzeja ... Zakaj bi se pa ne postavilo na klobuk kako mlado mace ali kaka bela miška. Gotovo bi naredila ravno isti efekt, samo da jo prične nositi kaka merodajna kapaciteta na modnem polju ...” V nadaljevanju pa si želi dame prevzgojiti in osvestiti v naravo-varstvenem duhu: “Če je res moda zvesto zrcalo omike svoje dobe, onda znači ta noša pač civilizacijo v – povojih.

Ženska bluza in krilo, začetek 20. stoletja

Slovenke! Pokažite, da ste vredne hčere napredujočega veka. Odrekajte se barbarični noši, ki nas močno opominja na divje otočane na Tahiti. Dičimo se rajši z nežnimi cvetkami, ki so kakor nalašč ustvarjene za kinč... Torej proč s ptiči! Pustimo jih rajši frfrati sebi v radost, nam v korist.”⁸

V marčevski številki *Slovenke* piše Danica tudi o škodljivosti nošnje korzetov oziroma nedrijcev, kot jim ona pravi, ki naj si ga dame raje same sešijejo iz močnega platna: “Tak nedrijec ne bode nikdar škodljiv, zadostuje pa popolnoma zahtevam naravnega, nepokvarjenega okusa. Le tako bodo ostale Slovenke lepe, zdrave in krepke.”⁹

Julija 1897 se je v *Slovenki* pojavil članek dr. Ivana Dežmana z naslovom *Obleka*. Postregel je z vrsto uporabnih nasvetov, kako naj se obleka nosi, kako se lahko izognemo neskladju med osebo in obleko... Njegov moto se je glasil: “Kar enemu lepo pristoja, družega kvari ... V tem oziru greši se največ v rodbinah, kjer je več odraslih hčera. One se oblačijo vse jednako, da bi se nobeni ne godila krivica. Ta način je sicer ugoden, ali je kriv in večkrat neupravičen; treba je prej vprašati, sta li oni

⁵ *Slovenka*, 2. januar 1897, št. 1., letnik I., str. 7.

⁶ *Slovenka*, 16. januar 1897, št. 2., letnik I., str. 6.

⁷ *Slovenka*, 30. januar 1897, št. 3., letnik I., str. 7.

⁸ *Slovenka*, 13. februar 1897, št. 4., letnik I., str. 8.

⁹ *Slovenka*, 27. marec 1897, št. 7., letnik I., str. 10.

dve enaki rasti, stasa in polti. Debeleja, polna in mala mora se vedno braniti nabranega pasu ali života, ki pa vitki devojki lepo pristaja. Tako ne more mal klobučič lepo pristati na glavi devojke polnih lic, kratkega in debelega vratu ...” Potem se ustavi še pri modnih barvah: “Za lepoto obleke treba je osobito paziti na izbor boje (barve)... da se vsaka boja ima skladati z osebo, najbolj z licem in njegovo poltjo.” Za primer si pogledimo kaj pravi dr. Dežman o oblačilih v oranžni, beli in črni barvi: “Narančasta barva je premočna za katero koli si bodi toileto. Plavolaske bodo po njej modraste, a na crnkah pozelenjuje jormenkaste pege po licu ... Nesvetla, bela boja pristaja vsakemu mlademu licu živahne polti, ker se lice po belej boji zdi nežnejše, osobito lepo pristaja gospem ... Črna boja, ki ni svetla, je bolj boja za žalovanje nego za lepoto ...”¹⁰

V naslednji julijski številki je dr. Dežman nadaljeval svoj članek z opisovanjem raznih materialov in njih namembnosti: o volni, pavoli, svili, koži, krznu in gumi.¹¹ Poleg tega je v *Slovenki* objavil tudi nekaj člankov *O lepoti in negovanju človeškega telesa*, kjer je med drugim omenil tudi škodljive vplive mode na telo.¹²

V oktobrski številki *Slovenke* se je v rubriki *Razno* znašel iz nemščine preveden članek z naslovom *Reforma ženske noše*. V njem med drugim tudi piše: “Najnoveja prikazen, ki spremlja gibanje modernega ženstva, je med drugim i stremljenje za reformo ženske noše. Ob priliki berlinskega ženskega kongresa se je javno izpregovorila o tem predmetu marsikatera beseda, vrhu tega ustanovilo se je v Berlinu posebno žensko društvo, katerega glavna naloga je, da reši to iz zdravstvene stališča jako važno vprašanje ...” Toda v istem članku je v nadaljevanju čutili kritiko na račun te ‘reformirane ženske noše’: “Tukaj se more postopati radikalno. Ali napovedati boj največjemu sovražniku našega zdravja – modi –, ali pa rajši pustiti vse po starem, kajti vsaka polovičarska reforma bila bi le nekaj pesek v oči! Največji uspeh, ki nam ga je pričakovati od te ideje, bo pač nova moda, ne ptič, ne miš, ki pa ne bo ni za las mileja našemu zdravju od sedanje.”¹³

V isti rubriki je v novembrski številki *Slovenke* izšel tudi članek z naslovom *Slab okus*. Tam piše: “V vsem vedenji, v obleki, v opravi ženske mora

biti nekaj, kar imenuje Francoz ‘comme il faut’, da kaže odlično ženo ... Osobito rokavice so pravi znak odličnosti; barva se menjuje z modo, a rokavica se mora roke vedno dobro oprijemati, drugače je nefino. Za potovanje in nakupovanje jemljejo se navadno ohlapne rokavice, za posete in družbene zabave pa lepo se oprijemljajoče ...”¹⁴

Leta 1898 je bilo v *Slovenki* v zvezi z oblačilno modo napisanega manj kot prejšnje leto in še to samo v rubrikah *Razno* in *Doma*. V januarski številki je zanimiv predvsem članek *Prve nogavice*. Tam piše: “Menilo se je do dandanes, da so nogavice izumitev srednjega veka, novejša izkopavanja grobov v Egiptu pa so ovrgla to mnenje, kajti v teh grobovih so že našli nogavice, ki so narejene iz ovčje volne ...”¹⁵

V marčni številki članek z naslovom *Katera barva naj se voli?* govori o tem, kako izbirati oblačila glede na našo polt, npr.: “... Pri beli polti naj se pazi, da se njena lepota ne kali, torej nikdar izbrati obleke črne barve za tako polt. – Najugodnejša jej je modra in sorodne barve ...” itn.¹⁶ V isti številki je tudi članek *Podveza za nogavice*, ki med drugim piše: “... Podveza tišči na mišice in ovira krvotok in mišice se nemorejo rediti in razvijati normalno. To je potem jednako ali je podveza elastična ali ne; zdravniki celó trdé, da se baš elastične podveze vedno bolj krčijo, tako da vežejo proti večeru mnogo bolj nego zjutraj ...”¹⁷

V majski številki *Slovenke* članek z naslovom *Nekaj novega* sporoča, da se je na tržišču, namesto igel za pripenjanje klubuka, pojavil kratki glavnik z zagozdo, ki ne poškoduje klubuka in pri katerem klubuk kljub burji ostane trdno na glavi.¹⁸

V junijski številki lahko beremo članek *Bojkot*, ki priča o možnem vplivu politike na modo, hkrati pa je članek tudi dokaz, kako močno modno središče je bil takrat Pariz: “Lepe Američanke hočejo bajkotovati Francijo, pred vsem Pariz, ker jim njihovi možje pravijo, da Francozi simpatizirajo sedaj ob Ameriško-Španjski vojski se Španijo. Oni dan je pisal ‘Figaro’, da Američanke tega ne store, ker ako bi bajkotovale Pariške modistinje, bi ne bile več tako elegantne in lepe, za kakršne slové do

¹⁰ *Slovenka*, 10. julij 1897, št. 14., letnik I., str. 7.

¹¹ *Slovenka*, 17. julij 1897, št. 15., letnik I., str. 2-3.

¹² *Slovenka*, 28. avgust 1897, št. 18., letnik I., str. 2-4.

¹³ *Slovenka*, 9. oktober 1897, št. 21., letnik I., str. 11.

¹⁴ *Slovenka*, 20. november 1897, št. 24., letnik I., str. 11.

¹⁵ *Slovenka*, 29. januar 1898, št. 3., letnik II., str. 25.

¹⁶ *Slovenka*, 12. marec 1898, št. 6., letnik II., str. 24.

¹⁷ *Prav tam*, str. 27.

¹⁸ *Slovenka*, 7. maj 1898, št. 10., letnik II., str. 25.

sedaj ...” In še bralkam v poduk: “Ni-li to nekaka lekcija tudi za nas Slovenke, ki kupujemo ne le od ljudi, ki simpatizirajo z našimi sovragi, ampak naravnost od sovragov samih.”¹⁹ V isti številki pa se pojavlja tudi kot zanimivost članek z naslovom *Tkanine in pajčevine*. Tam piše: “Na otoku Madagascar živi neka posebna vrsta pajkov. Jeden pajek sprede v jedni uri povprečno 100 do 150 mm pajčevine ... Na Francoskem so že izumili kolovrate, s katerimi navijajo pajčevino, katero dobivajo z Madagascar-ja, na kolesca ... in cesarici Evgeniji so poklonili prebivalci otoka Mauritas jeden par rokavic iz tkanine, ki se je naredila iz pajčevine in je tako fina. Kmalu se bode torej bržkone dobivali pajčolani, kateri bodo res zaslužili to ime!”²⁰

V naslednji junijski številki je končno objavljen tudi članek *O francoski modi*, kjer so, kot bi temu danes rekli, opisane nove modne smernice za poletje 1898. Nekaj je napotkov, kako izdelati modno pričesko, kakšni klobuki se k njej podajo, kako so ukrojene obleke itn.: “... Najelegantnejše dame so si ohranile rahlo in le malo valovito česanje, s kordrci na čelu in rahlim vozlom na temenu ... Mali klobuki (capote) stojé na novem česanji posebno lepo. Nagnjeni naprej in nekoliko na stran, na vrhu šopek cvetic, na strani malo povzdignjeni so posebej gracjozni ... krilo je vendar vedno ozko, tesno ob bokih in pada široko, bogato nizdol. Ako hočemo rabiti poetično primero, so ta krila poveznjeni tulipani ... Na ramenih je rokav le malo nabran in vzdignjen, ostali rokav do zapestja se tesno oprijemlje roke. Ob zapestju so prišite čipke takó, da so okoli rok to, kar je ovratnik Marija-Stuart okoli vratu ... Dasi so jako različni, prav moderni so kožnati pasi, a najnovejši so pasi iz kovine. Bogatínke nosijo srebrne ali zlate ... okrašene z dragimi kamni ... Toalete za na večer so jako različne in čedalje bolj take kakor za gledališče. Dekoltira se še vedno malo na prsih in na hrbtu ...” In na koncu članka še napotek, ki pride prav tudi danes: “Prava eleganca pa je ustvariti modo, ali jo usaj uporabljati po svoje, ne pa biti njen suženj.”²¹

V septembrski številki *Slovenke* iz leta 1898 je objavljen zadnji članek, ki se tiče naše teme. Pod naslovom *Narodna noša* piše: “Narodna noša propada tudi med narodom grozno naglo; naj omenjam tu le ono tržaških okoličank, ki je ena najlepših. Pravijo, da je pred tridesetimi leti bila še

splošna, a zdaj srečujemo le prav redko kedaj okoličanko v njenjej slikoviti noši ... Kar je bilo pred dvema letoma moderno za gospe, to pobirajo one sedaj. Na jopici imajo rokave z baloni, krilo temno ali celó črno, mesto lepih ovratnih rut imajo neke čipkaste cunje ... Izjema so le pevška društva, ki so vpeljala v mešane zборе žensko narodno nošo ...”²²

V Slovenki iz leta 1899 moda, predvsem v zvezi z narodno nošo, spet pride v ospredje. Že v januarski številki Danica s člankom *Prijateljska pisma uredništvu Slovenke* odpre diskusijo na temo nes pametne mode in predlaga reformirano narodno nošo.²³ V februarski številki pa v članku *Reformovana obleka* zgroženo ugotavlja: “Dozdeva se mi, da misel na reformo ženske obleke še ne dobi v nas rodovitnih tal. Preveč so se privadile slovenske oči francozkim spačenim pojavam estetike na ženskem telesu. Vso eleganco vidimo le v strogem posnemanju krojev, koje si je izmislila kaka francozka krojaška glava ... Vse, vse se nam je dopadlo, karkoli nam je diktirala moda, samo priprosta, pohlevna, vedno jednaka in vedno lepa narodna noša se ne more prikupiti našemu ženskemu svetu ...” Ob propagiranju narodne noše pa Danica tudi pravi, da noše v krojih in drugih dodatkih ne bi popolnoma posnemali, ampak reformirali, pri tem pa ohranili značaj slovenske ali slovanske narodne noše.²⁴

V majski številki sledi članek *Nekoliko besed o narodni noši*, kjer Ljuba našteje nekaj razumnih argumentov proti noši, ki je bila v prejšnjih člankih tako hvaljena: “... Da bi bila ceneja, nego so naše sedanje toalete, je pač jako dvomljivo. Saj nam tudi današnja moda (posebno angleška) dovoljuje, da se oblačimo priprosto in ceneno. Dve, tri bluže, ki se dajo prati in recimo dve krili in vse poletje hodite lahko moderno in okusno oblečene. In narodna obleka?! Že tiste avbe, katere naj bi nosile pri svečanosti, stale bi nas več, nego danes nova modna obleka ... da je narodna noša naravnost nazadnjaška glede na to, da stremijo vsi svetovni narodi po internacionalnosti ...”²⁵

V julijski številki je Danica s člankom *Še enkrat narodna noša* odgovorila, da je kljub vsej internacionalnosti opazna nacionalna razlika v toaletah raznih narodov, ki jo diktira individualnost in

¹⁹ Slovenka, 4. junij 1898, št. 12., letnik II., str. 25.

²⁰ Prav tam, str. 26.

²¹ Slovenka, 18. junij 1898, št. 13., letnik II., str. 28.

²² Slovenka, 10. september 1898, št. 19., letnik II., str. 23.

²³ Slovenka, 14. januar 1899, št. 1., letnik III., str. 12.

²⁴ Slovenka, 25. februar 1899, št. 4., letnik III., str. 9-10.

²⁵ Slovenka, 9. maj 1899, št. 9., letnik III., str. 16.

krajevna potreba dotičnega naroda in da samo mi ubogi Slovenci hočemo zatreti v sebi še to malo, kar imamo narodno individualnega. Zaključí z besedami: "Torej nič o strogem posnemanju kmečkih oblačil, nič o avbah. Samo v občé Slovenski, ali Slovanski značaj. Slovenski pečat bi se dal celo pritisniti obleki v docela narodnem duhu."²⁶

V rubriki *Razno* se je v tem letniku znašel še en članek, povezan z našo temo, in sicer članek v avgustovski številki z naslovom *Obleka*, ki ga je napisal prof. pl. Kleinmayr. Začel je s kratkim zgodovinskim pregledom mode od konca srednjega veka do 19. stoletja in nadaljeval z etnološkim opisom tistega, kar se je konec 19. stoletja nosilo na Slovenskem: "Vpliv one mode, ki je hotela neka-ko odstraniti zunanje znamenje stanov, pokazal se je ob enem pri kmetskem ljudstvu, posebno blizo mest in večjih trgov. Tako imamo v Slovenkah dandanes le malo ostankov prave narodne noše; pač pa so tudi izjeme, tako npr. pri svečanostnih prilikah pri naši tržaški okoličanki, pri kranjski in gorenjski, pri nekaterih štajerskih Slovenkah... Pristno – lepo pa so ohranile svojo narodno nošo Slovenke v Ziljski dolini na Koroškem..."²⁷

Leta 1900 sta na temo moda objavljena v *Slovenki* samo dva kratka članka in še to pod rubriko *razno*. V junijski številki v prispevku *Ženska obleka* piše: "V Moskvi se je ustanovilo društvo, ki si je postavilo nalogo, da določi stalno narodno nošo, ki bi ne bila podvržena vsem izpremembam mode... Vse obleke so zdrave, elegantne in narodne."²⁸ V novembrski številki pa v članku *Steznik v šoli* beremo: "Naučno ministrstvo na Saksonskem je učenkam javnih učnih zavodov prepovedalo nositi steznik (korzet) ter predpisalo taljo, podobno bluzi, v kateri se je moči gibati, ki pa ne ovira rasti."²⁹

V *Slovenki* iz let 1901 in 1902 nisem zasledila nobenega članka, ki bi se navezoval na našo temo. Ugotovimo lahko, da je bilo v *Slovenki* od leta 1897 do leta 1902 v zvezi z oblačilno modo napisanega bolj malo, a za ta časopis, ki ni izključno namenjen tej temi, vendarle dovolj. Glavne članke s tem v zvezi sem že omenila, dodala pa bi še nekaj o reklamah. Svoj prostor so dobile na zadnjih straneh, torej drugače kot danes, ko so si izborile odličnejši položaj v modnih časopisih. Danes

se zdi, da je celo več reklam kot ostalega teksta in modnih fotografij. Poleg reklamiranja raznovrstnih izdelkov, ki največkrat med seboj, razen tega, da so reklame, nimajo nič skupnega, se tam znajdejo tudi tiste reklame, ki se tičejo mode in oblačjenja. Če navedem primer: Stjepušin iz Siska reklamira *Vsake vrste tamburic*, Lekarna Piccoli v Ljubljani *Kapljice za zobe in tinkturo za želodec, ki jo uporablja celo Njegova Svetost Papež Leon XIII.*, tiskarna Dolenc priporoča *jako eleganten stenski koledar za leto 1897*, Tržaška posojilnica in hranilnica, edini in prvi slovenski denarni zavod v Trstu pa sporoča, da *sprejema hranilne vloge vsaki dan in je obrestuje po 4 %*. Med temi oglasi Jakob Klemenc, trgovec z manufakturnim blagom iz Trsta, ponuja *Viktoria modrce za gospe in deklice ter blago prav po zadnji modi in sicer za plesne toilette*. Aite & Zadnik iz Trsta pa med drugim priporočata *veliki izbor vsakovrstnega perila in ravnokar prispelo novo blago za veselice n. pr. razne štofe, trakove, čipke kinča in lišpa, razne barvne svile*.³⁰

Slovenska gospodinja

Podobno vsebino kot *Slovenka* je imel tudi časopis *Slovenska gospodinja*, mesečna priloga *Našega lista*, ki je začela izhajati leta 1905. V majski številki zasledimo članek z naslovom *Naša obleka*, kjer piše, kako se tke platno in kako nastanejo volna, bombaž in svila, ob tem pa tudi o nespametnosti takratne oblačilne mode in o ljudeh, ki jo nosijo. Takole pravi: "Mnogo ljudi je, ki se šopirijo in nosijo čez svoj stan. Vse kar imajo, zmečejo za svojo obleko, da se morejo ponašati z njo pred svetom, zato pa morejo delati dolgove ali stradajo. Nekateri nespametnice pa se stiskajo v ozko obleko in škodujejo zdravju, ko je vendar najlepše tako, kakršno je od narave... vsake bedarije pa tudi ni treba posnemati. Glavna stvar je, da obleka lepo pristaja telesu in obrazu ter da je čista."

Tukaj najdemo še en dokaz, da so imele Slovenke za zgled tujo oblačilno modo: "Nekatere ženske pa nič ne mislijo ter posnemajo vse, kar si je izmislila kaka imenitna gospa ali kak krojač v Parizu, na Angleškem ali na Dunaju."³¹ V isti številki, v rubriki *Raznoterosti* pa v članku *Krimolina* beremo: "Kakor se javljajo sedaj najnovejše pariške vesti o modi, uporabljajo prvi francoski krojači za nova spomladanska krila toliko žice, jelka in

²⁶ *Slovenka*, 17. julij 1899, št. 14., letnik III., str. 5-7.

²⁷ *Slovenka*, 12. avgust 1899, št. 16., letnik III., str. 26.

²⁸ *Slovenka*, 15. junij 1900, št. 6., letnik IV., str. 24.

²⁹ *Slovenka*, 15. november 1900, št. 11., letnik IV., str. 24.

³⁰ *Slovenka*, 16. januarja 1897, št. 2, letnik I., str. 11, 12.

³¹ *Slovenska gospodinja*, 6. maj 1905, št. 5., letnik I., str. 7.

ribje kosti, da se je bati kar najbolj novega preporoda – krinoline ...”³²

V avgustovski številki spet svariijo pred korzetom oz. steznikom. Poleg njegovih škodljivih vplivov na zdravje, še nekaj o neestetskih učinkih: “Vsakdo, ki ima le količkaj umetniškega čuta, mora odgovoriti z ne! Ženska nenaravno stisnjenega pasu, ogromnih bokov in prsi ni lepa. Poleg tega je ženska v korzetu sila trda, nerodna, negraciozna. Njeno telo je vlito kakor iz celega, premika se kakor živa palica. Zatorej proč s korzetom.” Na isti strani članek *Slovenka v narodni noši* opozarja tudi na izgubo narodne identitete. Za razliko od Čehinj, Slovakinj, Rusinj, Srbkinj in Hrvatice se “*Slovenke silijo v mednarodnost ter se nosijo po dunajsko ali po francosko,*” med tem ko “*narodna noša izginja in celo kmetiske Slovenke nosijo rajši moderna krila, moderne jopice in svilene robce, kakor da bi nosile peče, avbo ali pas.*”³³

V septembrski številki je pod isto rubriko izšel še članek z naslovom *Proti korzetu ali modercu*. Tam piše: “*Kakor poročajo iz Sofije, je razposlal bolgarski minister okrožnico vsem ravnateljstvom dekliških gimnazij, v kateri so navedene slabe posledice korzeta in v kateri naroča minister, naj ravnatelji oziroma ravnateljice prepovejo nositi učenkam korzet.*”³⁴

Leta 1906 je v *Slovenski gospodinj* izšel samo članek – *Naše nogavice* – pa še ta pod rubriko *Raznoterosti*. Poleg tega, kako naj gospodinja vzdržuje nogavice, je tam tudi napotek: “*Lepe modne nogavice za nizke čevlje si lahko narediš, ako vvežeš v nove enobarvne nogavice od stopala navzgor s perilno, rožnato, vijoličasto, zeleno, rdečo ali kašno drugo svilo zvezdice, križce, girlande, ali kake druge okraske ...*”³⁵ Sicer pa se v tej in ostalih številkah ves čas pojavljajo kratki, praktični napotki, ki se tičejo oblačil in drugih modnih dodatkov. Največkrat se pojavljajo pod rubriko *Doma*, npr. *kako osivelo črno svilo in čipke osvežiš in prenoviš ...*,³⁶ *kako lakasti čevlji ostanejo dolgo*

*časa svetli ...*³⁷ ali pa, *kako peresa za klobuke po-barvaš rožnato ...*³⁸

V *Slovenski gospodinj* iz leta 1907 so podobni praktični napotki strnjeni v daljše samostojne članke. V treh zaporednih številkah *Ivanka Smrekarjeva* svetuje, *kako ravnati s suhim perilom*³⁹, *kako vzdrževati volneno obleko*⁴⁰ in *kako čistiti, likati in shranjevati obleko*.⁴¹

V *Slovenski gospodinj* iz leta 1908 je za nas zanimiv članek Jos. Vidmarjeve z naslovom *Slovenska trgovina in Slovenci*. Na začetku avtorica pove, da so vse večje trgovine v slovenskih deželah, z malimi izjemami, v rokah tujcev. Nadaljuje z dejstvom, da Slovenci raje kupujejo pri tujih trgovcih, čeprav imajo sami dobro ponudbo. Za to navaja primer: “*Omeniti moram, da se morajo skoraj vsi predmeti naročiti pred sezono, torej približno pol leta poprej. Nabaviti najnovejših, najmodnejših stvari, ali ne moči postreči odjemalcem, to je propad na levi in desni. Ako si jih naš trgovec nabavi, pogoltnjejo mu ogromne svote; ako si jih ne nabavi, pride na glas, da nima okusa, sploh da nima s čim postreči ... Lani že so začeli strašiti v modi japonski solnčniki. Moda jih je sprejela, torej so morali biti. Lepi so, ker so moderni, vendar so dame lahke in tenke navadne solnčnike raje kupovale. Računajmo torej! Ako nimamo najmanj tucat prej omenjenih solnčnikov, dvomim, da bi mogla katera fina dama izbrati si enega. Cena jim je 24 do 30 kron. Ako prodam polovico, je že največ, kar sem mogla pričakovati. Druga polovica ni vredna niti pol kupne cene, posebno ker take ekstremsne mode tudi navadno izginejo ...*”⁴²

Leta 1910 je v januarški številki *Slovenske gospodinj* izšel izčrpen članek z naslovom *Modne zmote*, ki je povzetelek predavanja gosp. Dr. Dem. Bleiweisa. Začenja z nespametjo tistih, ki v modi slepo posnemajo druge, in nadaljuje z dolgim seznamom modnih zmot, ki kvarijo žensko telo: “*Pričnimo s pajčolani ... Pajčolan lovi in zbira*

³² Slovenska gospodinja, 6. maj 1905, št. 5., letnik I., str. 8.

³³ Slovenska gospodinja, 5. avgust 1905, št. 8., letnik I., str. 8.

³⁴ Slovenska gospodinja, 2. september 1905, št. 9., letnik I., str. 8.

³⁵ Slovenska gospodinja, 3. marec 1906, št. 3., letnik II., str. 7.

³⁶ Slovenska gospodinja, 3. junij 1905, št. 6., letnik I., str. 7.

³⁷ Slovenska gospodinja, 7. april 1906, št. 4., letnik II., str. 8.

³⁸ Slovenska gospodinja, 5. januarja 1907, št. 1., letnik III., str. 7.

³⁹ Slovenska gospodinja, 5. Oktobra 1907, št. 10., letnik III., str. 6-7.

⁴⁰ Slovenska gospodinja, 2. novembra 1907, št. 11., letnik III., str. 6.

⁴¹ Slovenska gospodinja, 7. decembra 1907, št. 12., letnik III., str. 3-4.

⁴² Slovenska gospodinja, 19. december 1908, št. 12., letnik IV., str. 1-2.

Noša iz leta 1900

prah, krati vid, škoduje koži in nosu ... Pajčolane mogli bi z zdravniškega stališča le odobravati, če bi imel namen prikrivati gnjusne in nalezljive bolezni obraza ... Šminke. Vsaka mati naj bi svoje hčere neprestano opozarjala na to, da je poleg zmernega življenja navadna voda in groba brisača najboljše sredstvo za lepoto polti ... Grda, občenevarna razvada so dolge igle za klobuke ... Čemu pa nosijo dame steznik ali moderca? Le ker je moda ... Na mestih kjer ga zategujejo, ovira steznik izhlapevanje kože, zaradi tega se ta mesta vse življenje poznajo kot rdečkaste ali modre lise ... Že imenovane lise in brazde pa opazamo tudi pri ženah, ki ne nosijo moderca. Pri teh leži vzrok v zatezanju kril ... Ovratniki dam so ponavadi previsoki in preozki ... Vsled preozkih ovratnikov trpi odtok krvi, posledica so glavobol, vrtoglavost in neuralogija ... Zelo škodljive so nogavične podveze, če preveč zatezujejo, in sicer so bolj nevarne okrogle tanke, kakor ploščnate, bolj nezdravo je, če jih imamo pod kakor pa nad kolena ... Neverjetno je, da čevlarji še danes napravljajo čevlje, ki jih lahko menjaje nosimo na obeh nogah. Čevljar izkuša nogo, kosti, meso in kožo od obeh strani sem kolikor možno stisniti in spraviti v čim manjšo obliko ... To je – če človek anatomske misli – naravnost nemogoče in že pri otrokih moramo paziti

na to, da se jim napravijo čevlji po meri in sicer za vsako nogo posebej ..."⁴³

V isti številki je tudi članek *Torbica*, v katerem Ivanka deli modne nasvete. Tam piše: "Moda je uvedla v poslednjem času torbice, ki so velike kakor cekarji za trg ali potovalni kovčegi. Toda te torbice se ne podajo k vsaki obleki in v vsakem dnevnem času ... Velika torbica je namenjena samo za jutro in sploh za čas, ko hodi dama po opravkih, si kupuje razne drobnarije ... Za izprehode, posete in za vse druge prilike, ko se oblačijo dame v fine, razkošne obleke, pa prista mala torbica iz usnja, kovine, biserov ali svile."⁴⁴

Leta 1911 je v *Slovenski gospodnji* mogoče najti zanimiv članek z naslovom *Hlačno kriolo (Jupe culotte)*, ki zgovorno slika čas na začetku 20. stoletja. Opisuje senzacijo, ki je je bila

deležna ta nova ženska oprava ob prihodu na francosko modno tržišče: "Završalo je po širnem dirkališču v Auteuilu na Francoskem. Dirkanje se je za hip prekinilo, oči občinstva so se okrenile. Elegantne dame so stopale na stole in sedeže ter stezale bele, gole vratove visoko čez glave moških, ki so se gnetli pred njimi. Vse je radovedno vpiralo oči v takozvane modele pariških krojaških salonov, ki so korakali proti dirkališču v deljenih krilih – dame v hlačkah. Te hlače so široke, prav podobne so turškim 'dimljam' (hlačam, ki jih nosijo Turkinje); segajo do členkov. Preko hlač je navadno kriolo, ki je na levi strani spredaj razparano ... Eno dejstvo ostane: Jupe-culotte je izzval velike debate in rešetanja, kakor doslej še nobena druga modna prikazen. Ali ostane ali ne, kdo naj sodi! ..."⁴⁵

V decembrski številki sta v rubriki *Raznoterosti* izšla še dva krajša članka. Prvi – *Moda in industrija* – govori o tem, kako lahko neka modna novost drastično vpliva na življenje zaposlenih v modni industriji: "Francoski list 'Petit Parisien' poroča,

⁴³ Slovenska gospodinja, 22. januar 1910, št. 1., letnik VI., str. 3-6.

⁴⁴ Prav tam, str. 11.

⁴⁵ Slovenska gospodinja, 18. marec 1911, št. 3., letnik VII., str. 4-6.

da je vsled ozkih kril, ki so sedaj v modi, poraba sukna in družga blaga prav izdatno manjša ... zaradi tega prizadetih 20 000 delavcev in delavk." Drugi članek, *Novodobni muf*, pa je primer modne novice: "V zadnjih letih je postal muf vedno večji in ročne torbice so se izpremenile v prave kovčege. Sedaj si je moda izmislila nekaj novega in praktičnega. Združila je muf in torbo ... Seveda so ti mufi tako veliki, da se človeku kar smili uboga modna žrtev, ki mora vleči za seboj tako veliko in okorno stvar."⁴⁶

V *Slovenski gospodinji* iz leta 1912 sem našla samo en članek, povezan z modo. Aprilska številka prinaša prispevek *Moda*, ki daje praktične nasvete, kako modo, ki se vse prehitro spreminja, upoštevati, a hkrati ubrati pravo mero varčnosti pri nakupu. Takole pravi: "Nam prerokujejo modni listi, da bodo trajala ozka krila še preko poletja, - dasi se že v tem času nekoliko razširijo in vidimo že sedaj v modnih listih dokaj precej širokih in nagubanih kril. V jeseni pa pride baje od gospe Mode strog ukaz, da je nositi le široka, drapirana krila ... Nekaterim ženskam in moškim je ideal ženske noše okorna grška nagubana halja ali tunika. Vsekakor vse kaže, da izginejo ostre črte ženskih oblik ... Taka moda pa zahteva mehke, tanke, lepo padajoče tkanine, kakor so svila, tafet, muselin - vse drago, vse fino ... Rokavi so se že sedaj navzdol razširili ter so ob koncu okrašeni z nabranimi volanami, čipkami ali čim drugim ... Visoki ovratniki, ki stiskajo vrat, so docela odpravljeni ... V modi klobukov oz. slamnikov vlada velika svoboda. Zelo veliki, srednji in prav majhni so moderni ... Na klobukih se bojujejo za prvenstvo atlas, brokatni trakovi z resami na konci in cvetlice, posebno vrtnice, glicine, hiacinte, črešnje, mah, skratka vsa pisana in živahna pomlad ... Neka posebnost velikomestne spomladanske mode so veliki svilnati in s čipkami okrašeni mufi ... Danes se nam kažeta v modi dve struji; priprosta angleška in baje elegantna francoska, ki pa je za naš priprosti slovenski okus prava pustna šema ..."⁴⁷

Z reklamiranjem začnejo v *Slovenski gospodinji* šele leta 1906. Med reklamami najdemo *Magijevo zabelo za juhe in jedila*, prva Češka akcijska družba orientálnih sladkornih in čokoladnih izdelkov ponuja *Maršnerjeve šumeče limonadne bombone*, *Hatwig & Vogel Tellovo*, *Dianino* in *Smetana*

sto čokolado, Ignac Fock - tovarna mila in maščobnih izdelkov v Kranju - priporoča *Štedilno Orlovo milo*. Med njimi Josipina Herrisch, zastopnica Mödlinške tovarne za čevlje v Ljubljani, priporoča *Prave ruske galoše, gamaše, mazilo za čevlje itd.*, Jos. Vidmar in L. Mikusch pa *Solnčnike in dežnike po najnižjih cenah*.⁴⁸ V naslednjih številkah so reklame, ki se tičejo naše tematike, še pestrejšje.

Slovenska žena

Slovenska žena, mesečno glasilo slovenskih žena, ki je začela izhajati leta 1912, je poleg literarnega gradiva prinašala tudi članke o slovenskem ženskem gibanju, ženi v javnosti, ženskih poklicih in drugih ženskih temah. V rubriki *Paberki* se je znašel tudi edini članek, ki je povezan z našo tematiko. Izšel je v februarški številki z naslovom *Vpliv mode na delavske razmere*, pa še ta govori le o socialnih posledicah zmanjšanja francoske industrije sukna, ki je zaradi izdelovanja modernih ozkih kril zmanjšala proizvodnjo za 50 odstotkov, zaradi česar je 20 000 tekstilnih delavcev ostalo brez dela ...⁴⁹

Bolj zgovorne so reklame na zadnjih in prvih straneh *Slovenske žene*. Poleg *Kolinske Cikorije*, *Tolstovrške slatine*, ki je najboljša namizna in zdravilna voda, *Nestlejeve Moke za otroke* in *Mestne hranilnice Ljubljanske*, zasledimo še oglase J. C. Mayerja iz Ljubljane, ki ima veliko izbiro *Volnenega blaga za dame in gospode, svilnato blago, žamete in pliše, barhente, damsko perilo storjeno in po meri*, Karla Kociana, ki priporoča *Loden in modno blago*, Marije Šega, ki vabi v svoj *Modni salon* in oglas Josipine Podkrajšek, ki v svoji *Modni trgovini* ponuja *Veliko zalogo perila, kravat, najnovejših bluz, spodnjih kril, nogavic in rokavic, najmodernejših modercev ter vseh potrebščin za šivilje*.⁵⁰

Naša gospodinja

Na koncu si oglejmo še *Našo gospodinjo*, glasilo slovenskih gospodinj in deklet, ki je v prvi vrsti prinašala vsebine, namenjene gospodinjam, materam in vzgojiteljicam. To je bila mesečna priloga *Slovenca* in je izhajala v Ljubljani od leta 1910 do leta 1914. Naslovi njenih rubrik so, za razliko od

⁴⁶ *Slovenska gospodinja*, 30. december 1911, št. 12., letnik VII., str. 12.

⁴⁷ *Slovenska gospodinja*, 20. april 1912, št. 4., letnik VIII., str. 1-2.

⁴⁸ *Slovenska gospodinja*, 6. oktobra 1906, št. 10., letnik II., str. 7, 8.

⁴⁹ *Slovenska žena*, 15. februarja 1912, št. 2., letnik I., str. 33.

⁵⁰ *Slovenska žena*, 15. decembra 1912, št. 7., letnik I., str. 1, 35.

prej navedenih ženskih časopisov, ostajali znotraj meja tradicionalnih ženskih vlog: *Listek, Za otroka, Hiša, Kuhinja, Mlekarstvo, Perutninarstvo, Zdravje, Vrt*.

Leta 1911 se je v rubriki *Kuhinja* pojavila podrubrika *Obleka*, v kateri so se vrstili praktični nasveti za pravilno ravnanje z obleko: *Kako odstraniti mastne madeže z obleke, kako spraviti zimsko obleko čez poletje itn.*⁵¹ V rubriki *Zdravje* najdemo tudi nasvete: *Kako stare zimske klobuke, ki so izgubili svojo obliko, spet spravimo v uporabo, kako sama pripraviš galoše itn.*⁵²

Leta 1912 se je na predzadnji strani pojavil tudi podnaslov *Ročna dela* ali *Šivanje*. Tukaj so ženske našle konkretna navodila za šivanje s kroji vred. Vsaka naslednja številka je ponujala nekaj več: če je aprilska prinesla navodila za šivanje predpasnika⁵³ in junijska navodila za šivanje spodnjega krila,⁵⁴ so lahko v novembrski številki ženske našle že kroj za izdelavo srajce z rokavi.⁵⁵

Leta 1913 se je v *Naši gospodnji* v rubriki *Vzgoja otrok* pojavila tudi podrubrika *Obleka*, ki je svetovala, kakšna naj bo otroška obleka v barvi, materialu in obliki. Tudi tam najdemo svarilne besede, uperjene proti nošnji steznika.⁵⁶

Leta 1914 najdemo v rubriki *Hiša* članek *Vpliv obleke na zdravje*, v katerem se vrstijo zanimive ugotovitve. Poleg tega, da moramo pri nošenju obleke paziti na njeno čistočo in na materiale, iz katerih je narejena, moramo pravilno izbrati tudi barvo obleke glede na letni čas oziroma zunanje temperature: *"Svila, platno, bombaž, volna, usnje iste barve se ne razločujejo mnogo po svojstvu sprejemati toploto in jo zopet oddajati. Vse drugače pa je, če je obleka različne barve. Ako vzamemo za belo obleko sprejem toplote 100, znaša za svitlorumeno 102, za temnorumeno, rožnato in svitlovijoličasto 140, svitlozeleno 155, temnozeleno 168, svitlomodro 198 in za črno 208 stopinj."*⁵⁷

⁵¹ *Naša gospodnja*, 25. maj 1911, št. 5., letnik II., str. 11.

⁵² *Naša gospodnja*, 23. februar 1911, št. 2., letnik II., str. 11.

⁵³ *Naša gospodnja*, 25. april 1912, št. 4., letnik III., str. 12.

⁵⁴ *Naša gospodnja*, 27. junij 1912, št. 6., letnik III., str. 12.

⁵⁵ *Naša gospodnja*, 28. november 1912, št. 11., letnik III., str. 12, 13.

⁵⁶ *Naša gospodnja*, 22. maja 1913, št. 5., letnik IV., str. 9, 10.

⁵⁷ *Naša gospodnja*, 19. marec 1914, št. 3., letnik V., str. 11.

Medtem ko so bile reklame v *Naši gospodnji* iz leta 1910 zelo redke, se je v letih od 1911 do 1913 reklamiralo pogosteje, in sicer vse od orožja, poljedelskih strojev in posteljnega perja do Winklerjevih kovčkov iz bičja, ur, blaga za obleke in rute.⁵⁸ Reklame iz leta 1914 so vabljujejše in ne ponujajo le blaga za obleke ampak že gotove modne izdelke: npr. M. Swoboda na Dunaju v eni reklamni ponuja *Barvne flanelaste ženske srajce iz zajamčeno pralne, tople, mehke flanele v krasnih vzorcih pisano in opremljeno z lepimi trimming-čipkami*, v drugi pa isti proizvajalec reklamira *Kompletno moško obleko, moške klobuke 'Kavalir' in moške čevlje iz usnja*. Tovarna čevljev Jožef Vašátko je razpošiljala *vojaške čevlje za hribolazce, čevlje iz konjskega usnja I. kakovosti za gospode, dame in dečke ter najlepše box-čevlje na zadrgo izvrstne kakovosti, elegantne oblike za gospode, dame, dečke in otroke.*⁵⁹

Prvemu slovenskemu modnemu časopisu – *Ilustrovanem modnem listu* –, ki je začel izhajati konec 19. stoletja, je čez več kot dve desetletji sledil še drugi – *Vesna*. Od ostalega ženskega časopisja se je *Vesna* razlikovala po številnih modnih skicah, fotografijah, večjih in slikovitejših reklamah modnih artiklov ter po pogostejših in izčrpnostih člankih o modi. Naj za primer navedem odlomek takega članka: *"Ako kedo trdi, da je moda norost – in to se čuje včasih govoriti ljudi, ki štejejo med inteligenco – velja to le za oni del ljudi, ki usako modo mehanično aplicirajo nase in naj se jim kaka moda podaja kakor kravi sedlo. Moda sama pa ni norost, temveč zrcalo svoje dobe in njene korenine segajo kar najglobje v vse kulturno življenje tistega časa ..."* In še: *"Reči moramo, da se Slovenkam v celem ni treba sramovati pred zapadnejšimi ženskami, kar se tiče okusa v modi. Izjeme potrjujejo le pravilo. 'Obleke delajo ljudi.' Ne le na videz. Iz načina, kako se kdo nosi, sklepa mo na njegov okus, iz tega na njegovo izobrazbo in njegov značaj. Ako se zmotimo, leže razlogi ponavadi izven dotične osebe: Morda nima ne okusa, ne kulture, nego le krojača ali krojačico s temi lastnostmi, obenem pa dovolj razuma, da točno sledi njihovim nasvetom ..."*⁶⁰

⁵⁸ *Naša gospodnja*, 22. junija 1911, št. 6., letnik II.

⁵⁹ *Naša gospodnja*, 21. maja 1914, št. 5., letnik V., str. 10, 11.

⁶⁰ *Vesna*, oktober-november 1921, št. 4. in 5., letnik I., str. 29-30.